

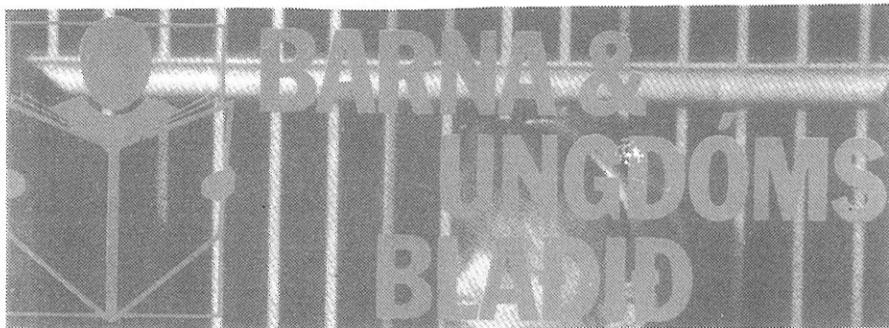
Westmannen.

Nr. 4

Bergen 20. april 1986

2. årgang

Livsfriskt færøysk barneblad **okkara minstu ódjór**

(Frå det færøyske barnebladet).

Utgjeving av blad med álment innhald for born og unge, hev ikkje alltid synt seg like lett. I Sverike hev dei «Kamratposten», mykje av eit ungdomsblad. I Danmark hadde dei i si tid eit slikt blad, men det er for lengst borte, og so langt me veit, hev ikkje noko nytt kome i staden. Her til lands hev fleire bokmåltilbod vore prøvde, men utan varande livskraft. Nokre bladtiltak, mykje framdrivne med offentlege midlar, fall heller fort ifrå. Me reknar då ikkje med useriose ungdomsblad av typen «Det nye». På nynorsk hev «Norsk Barneblad», grunnlagt av Kristen Stalleland, komme fast og trufast i snart 100 år.

På Island hev dei bladet «Æskan» (Dei unge), eit godt blad, trygt fastmura, kring 85 år. På Færøyane hev dei og eit blad etla til born og unge, BARNA & UNGDÓMSBLA, som er inne i 31. årgangen. Når me hugsar kor vanskeleg det er for slike blad i større målsamfunn, må me sjå med age på færøyskfolket, mindre enn 50.000 menneske, som maktar å halda bladet uppe. BARNA & UNGDÓMSBLA kjem ein gong i månaden, det hev ei sidetal på 32, og formatet er 17 x 25 cm. Utgjevar er Bokadeild Føroya Lærarafelag og i bladstjórnin (som det heiter på færøysk) sit Magnus Hansen, Jóhannes Enni, Niels J. Thomsen og Rannveig Hovgaard, (1986). Tilskrifti er Postrum 202, 3800 Tórshavn, og bladpengane d. kr. 60 for året.

Ser me gjennom det færøyske barnebladet, finn me eit mangfelt innhald som i sumt minner um det mønster Andreas Haavoll fylgte for Norsk Barneblad, og vart nytta i dette bladet lenge etter Haavolls tid. Bladet er i to fargar og held seg til ei roleg og innarbeidd form, utan skrikande islett av noko slag. Bladstyret vil tydeleg nørø leselyst og leseglede, og legg vekt på å dyrka god forteljingskunst. I ei lite målsamfunn som det færøyske, skortar det kanskje stundom på tilfang frå færøyske forfattarar og ikkje få forteljingar er umsette — rett ofte frå norsk. Elles hev bladet med stykke

frå vitskap, teknikk og natur, og i siste nummer (nr. 2/1986) finn me millom annan opplysningslesnad ein stubb um *twistertan*, «okkara minstu ódjór», som folk tidlegare visstnok med urette trudde kraup inn i øyro og beit hol på trummehinna. Kanskje av den grunn heiter dyret på dansk *ørentvist*, medan det på norsk i dag vel ofta vert kalla *saksedyr*, med nemni *kluftetropp* og *tvistyrt* i tillegg. Det færøyske namnet *twistertan* kjem nok av di dyret hev kløyvd eller sakseform Hale.

I BARNA & UNGDÓMSBLADID finst elles morostubar og vitsar. Dessutan kryssord, spørsmål og uppgåvor — aktivitetsstoff som sume kallar det. Eit stort rom set bladet av di til innlegg frå born, anten dei no tek upp serskilde emne, skriv smásogor, fortel um upplevingar eller ynskjer brevskeife. Uvanleg er det heller ikkje at lesarar vil kjøpa eller byta plakatar, foto, avisutklypp o.l., og me ser at Carola Haggkvist og Bobby Bocks er namn som fengjer hjá born på vestenhavssøyane. Millom innsenderane finst born både frå Noreg, Island og Danmark. Teikningar frå born er heller ikkje utegøynde.

Medan Norsk Barneblad hev halde seg nøyrt til religion og serideologiar, finn me i det færøyske barnebladet ein fast teig med det me kunde kalla kristelege helgedagsord. Dette er kanskje rimleig i det vesle øysamfunnet der slike emne ikkje finn naturleg plass i høvelege serblad. Ei «framhaldssoga» høyrer til det faste innhaldet i dette bladet som heller ikkje gløymar lyrikkjen. Teikneseriar er med, utan at dei fær veksa yver alle grensor slik me stundom ser her i landet. Smørbukk er velkjend, men på Færøyane kallar dei han Baldrian.

Færøyingane er fámente, men dei held målet sitt levande. Eit blad som BARNA & UNGDÓMSBLADID nærer rotfestet i eigen kultur og styrker den heimlege málkjensla til dei yngste settledene.

- Hvat skal tað vera, drongur mínn?
- Eg vil fegin hava eitt bomm. Lat meg fåa hatta svarta!

STOR TAKHØGD

Nynorske lovframlegg kjem ikkje ofte frå departementi, men det hender. I 1985 vedtok Stortinget ei lov på i-mål — ei historisk hending, skriv bladet Noreg. Det gjeld «Lov til vern om vitskapelege stillingtitlar».

Lovtilrådingi vart framlagd i riksstyret av Lars Roar Langslet. Saksordførar i Stortinget var Haakon Blankenberg (A), Oppland, som skreiv teksti i samsvar med departementsframlegget. Grunnleggjervingi frå departementet var på same mål som me finn i den klare og velforma lovteksti både Odelsting og Lagting vedtok.

Dette vart visst tungt for sume i Styret for Norsk Språkråd. På styremøte den 6. januar 1986 hugsa «flere» av styremedlemene at i-formene ikkje er med i læreboknormalen, og dei tykte det måtte koma ein «reaksjon fra Språkrådet, siden regelverket for målbruk i staten ikke er blitt fulgt».

På slik vis er det «flere» i språkrådsstyret vil drive målværn og måldyrking. Slikt meiner desse «flere» skal «fremme toleranse og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter».

Um me held utanför at «flere» av styremedlemene» visstnok må kjenna seg kalla til å spela språkdiktatorar jamvel yver Stortinget, fær me eit klårgerande døme på takhøgde millom «flere» i språkrådsstyret. Sidan umerkt for norsk mål «i dets forskjellige varianter» venteler eg jamstor med takhøgde, skynar me godt dei som etterlyser ei utlufting. For «flere» meiner vel ikkje at ei sermerkt norsk målform, levande i málföri og grunneggjande i vår skriftmålstradisjon, er til skade for norsk mål?

Sosialkontor-mål

Sosialkontori i nynorske herad slit ofte med ein skrämeleg substantivisk stil og unorsk málbruk etter mønster frå bokmål — som dei får frå høgare hand.

Kvite svane

I din venleik
og di stolte ro,
er du som ei vengjebora lilje,
frå hagen aust for Eden.
Med musikk
tonande i di villfugl-sjel.
Oppfanga på den lange ferda,
frå hav og himmel,
hei og fjell.

Sterkt og reint
kling han frå din strupe,
der du svever avgarde,
høgt der oppe,
i vintersola sin gullflaum.
Som ei sommarleg sky,
fyllt av vårleg lengt.
Avspeglia i ein fjords
stavstille slette.

Trygve Orheim

Bokmålmönsteret syner seg i feilskriving, i unorske ord og ordlag, og i beinveges omsetjing. Dette er frå ein helse- og sosialplan: Så får me lyter, møter og valg, i staden for lyte, møte og val. Elles finn me i fleng: allereie, bolig, erfaring, forslag, hyppigaste, moglekeit, oppstår, samanliknbare, samt, samvirke, uavhengig, undersøkelar, utfordringar, ytterligare, øyeblikkeleg. Mange av desse ordi kan me sakte finna i nynorske ordlistar; men det skulle ikkje vera så vanskeleg å finna avløysar eller å skriva dei om, og det bør ein gjera.

Sjå no desse ordlagi: bevaring av syn — å ta vare på synet (augo), medfører belastning — er mørdesamt (tungt), slutta seg til — vera samd i (verta med i), utrede på bokmål vert til utgreie, i staden for greia ut. Foreligger vert til føreligg, i staden for ligg føre. Behandle vert til handsama, i staden for ha føre (i møte) eller stella, hjelpa, lækja (på sjukehus). Beboere vert til bebuarar, i staden for ibuarar (dei som bur der), eller berre folket).

Når ein institusjon kropnar inn, så han tek inn færre pasientar, heiter det at han vert nedbygd. (Elles plar ein byggja opp og riva ned). Når det vert for få plassar på ein sjukeheim, heiter det at det er underdekning. Når pasientar kan skrivast ut av fylkessjukehuset, er dei ferdigbehandla. Når folk ser eller høyrer krent, har dei «sansesvik i form av synsvekking eller svekka høyrsel».

Automatisk varslingssystem gjev tryggleik til folk som «treng øyeblikkeleg hjelp. Betrar moglegheit for enkelte å vera i eigen heim». — Dei meiner vel at dette varslingssystemet gjer det tryggare for folk som kan trenga hjelp i ein fart, såleis at ein einebuar kan greia seg lenger heime.

«Frå helsepunkt er alderdomen som kjent prega av nedsett motstandskraft mot påkjenninger og redusert toleranse for miljømessige forandringer. Eldre menneske er difor i stor grad enn yngre, utsatt for akutt sjukdom. Dei er meir plaga av kroniske lidningar og nedsett funksjonsevne». Dette er kanskje lækjar-mål; men god norsk er det ikkje.

Vanleg folk vil heller seia: «Gamle folk toler mindre av påroyningar, veit me, og kjem lett utav lage for omskiftingar ikring dei. Difor er dei meir utsatte for (brå-sjukdomar og) farangar enn yngre folk, og meir plaga av varande lidningar og hjelpeøyse».

«Funksjonshemming er i stor grad eit resultat av samspel mellom den einskilde sin funksjonsevne og miljøet sine funksjonskrav». Så sant, så sant! Difor er og sosialkontori oftast funksjonshemma i målvegen. «Når folk er vanhjelpe, kjem det mykje av at miljøet set for store krav til dei».

Sigurd Sandvik

KORREKS TIL SPRÅKRÅDET

Ivar Aasen-Ringen i Oslo skreiv til Kultur og vitskapsdepartementet i mai 1984 og etterlyste grunngjevingar fra Språkrådet i rettskrivingsvedtak. Departementet svara ikkje, og svara heller ikkje på purrebrev i januar 1985. Fyrst då Ringen fyre jul vende seg beinveges til Riksråden, kom det svar — og svært kvikt.

Departementet meiner at rettskrivingsvedtak ikkje kjem inn under for-

valtningslova med fylgjande grunngjevingsplikt og klagerett. Men derimot slår departementet fast: «God språkrøkt krev m.a. også at folk får kjennskap til kva som ligg til grunn for rettskrivingsvedtak i Språkrådet. Den type grunngjeving bør derfor vera eit viktig element i den kunngjeringa av slike vedtak som Norsk språkråd står for.»

Departementet hev gjort Språkrådet kjent med dette standpunktet.

Personkortet til sparebankane Kortet dei snakkar om!

Bruk det som betalingsmiddel i Noreg og verda elles. Bruk det som kredittkort. Bruk det til a ta ut kontantar doget rundt i Noreg og elles i verda.

Personkortet kjem langt pa veg i staden for kontantar og sjekkar — det finst ikkje noko anna kort pa marknaden i dag som kan brukast pa sa mange matar.

Alt du treng

SPAREBANKEN VEST

Vestmannen.

Send tingningar til:

«Vestmannen»,
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92.
Bankgiro 8401.21.43027.

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 75,— for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027

Lysingar:
Alf R. Lygre,
Sverresgt. 30, 5000 Bergen.
Telefon 05-231956.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskåbygd
telefon 070-21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
telefon 05 - 22 67 00.

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
telefon 05 - 31 79 29/31 31 16.

TRYKK: A/S DAGEN TRYKK, Bergen

TEKSTER I LESEVERK

Det er ikkje ofte Vestmannen rosar språkrådsvedtak som gjeld vårt mål. Men på rådsmøte 1986 vedtok Språkrådet eit nytt hovudprinsipp for tektnormering i leseverk for grunnskule og vidaregåande skule som me tykkjer er betre enn det gamle regelverket:

1. Tekstene skal no i hovudregelen normerast etter rettskrivingi. Poesi normerast **varsamt** (det tyder at tradisjonelle former som ikkje er med i skolemålsrettskrivingi kan få stå som dei er).
2. Originale norske tekster og umsette tekster skal handsamast likt.

Etter det gamle normeringsprinsippet skulde tekster normerast etter **læreboknormalen**, og det nye prinsippet er ei uppmjuking. No kjem heile rettskrivning inn, med hovudformer og sideformer, og det bør føra til at t.d. tekster på i-mål fær stå på i-mål. Vestmannen skreiv aldri so lite um spursmålet i 1985, og utfallet i Språkrådet vart slik me helst ynskte. Me vonar det snart syner seg att i leseverk.

SMALAHOVUD

I desse økonomiske vargtider tok dei på siste møte i Norsk språkråd kostnaden med å dryfta um det i ordlistor skal heita **smalahovud** eller **smalehovud**. Det galdt både nynorsk og bokmål. Før me fortel meir um dette, skal me unna lesarane den gleda at me friskar litt på målsoga og dialektbakgrunnen. Korleis er det gamalnorske grunnlaget for eit ord som t.d. smalahovud? Kva heiter ordet i målføri?

Det linne hankjønnsnamnordet **sma-**le (småfe, saudefe) heitte på gamalnorsk etter vår ordbok **smali**, i samansetjingar **smala-**. Smalahovud heitte soleis beintfram smalahovud. Og **smalahovud** heiter det framleis på dei kantar av landet der både ordet og den påtenkte matretten er i bruk.

Når me kjem dette i hug, må det ikkje undra nokon at fleirtalet i Språkrådet vedtok det motsette. I ordlistone skal det heita **smalehovud** på nynorsk som på bokmål.

No skal me ikkje påstå at dette er nokor stor sak. Me skal heller ikkje leggja oss burt i korleis bokmål skal skrivast. Det må bokmålsbrukarar få avgjeira, og i deira måls soge er det ikkje råd å ettervisa ordsamansetjingar med -a-. På dansk hev det ikkje funnest noko **smalahovud**.

I vårt skriftmål er det onnorleis. Men det er ein velkjend ting at uppforskjan-

de sermerke som -a- i slike samansetjingar, hev dei lenge freista tyna, våre oftentlege språkplanleggjarar. Men dei som bur slik til at dei måtte finna på å bruka det nemnde ordet i skulen, skal heretter få «feil» um dei skriv ordet slik dei segjer det og slik det retteleg kunde skrivast.

Kvífor ikkje lata folk — i minsto for dette sermerkte og lite nyttia ordet — få skriva som dei likar og lystar, **smalahovud** eller **smalehovud**? Og utan «feil». Men dette er kanskje ein utenkt tanke for sume som driv med språkteknokratisk pirking?

På same språkrådsmøte sa nynorsk-greini nei til sideformene **dokk** — **dokker** (for hovudformene **dykk** — **dykkar**). Me ser ikkje so smalt på denne saki heller, og smalt trur me ikkje det norske skriftmålet treng vera. Me er frammot visse på at skolemål som vanleg mål hadde tolta både **dokk** og **smalahovudet**.

For oss gjer slikt ingen skilnad. Me skriv som me vil. Men det finst mange, i skule og statstenesta, som må ha språkrådspåpirka ordlistor til høgste lovboek. Vestmannen meiner at um norsk skriftmål skal vera liv lage, trengst i dag noko nær det motsette av språkteknokratisk **einsporing** og **smalsporing**.

STORÅR FOR SAMLAGET

Det Norske Samlaget hadde ein umsetnadsauke på kring 25 prosent i 1985 (frå 23,4 mill. kronor i 1984 til 25 mill. kronor i 1985). 1986 vert eit storår for skjønnlitterær prosa, melder forlaget. På vårlista stend two romanar, «Løva brøler i bushen» av Jan Askelund og «Det 7. klima» av Kjartan Fløgstad, siste boki vert og kalla ein biografi. Debutanten Wenche Hauge kjem med ei novellesamling, «Det nattblinde folket».

Haustlista er ikkje ferdig, men Samlaget reknar med 13 nye prosabøker. So kjem det fire diktsamlingar og eitt drama. Alt i alt ventar Samlaget å få ut um lag 80 bøker av ålment slag. Dertil kjem skulebøkene som forlaget kallar skolebøker. Av desse kjem det kring 40 nye og kring 70 i nye upplag. Millom nyutgåvone er «Nynorsk grammatikk» Olav T. Beito.

EI KJERRING

Eg møter ho uppe i skogen,
ho kjem med ei trøsavedbør,
og er so blid som ein soldag,
knisar, fortel og spør.

«Tung den bør ei ber på?
Å nei, eg hev bore ei verr!»
ler ho, alltid i same lunet.
Eg høyrd ho aldri tverr.

«Ja, denne velsigna veden!»
Ho finn han hjå kvar og ein.
Og slett ingen segjer imot det,
dei unner hunden eit bein.

«Kor gamal eg er i vinter?»
Ja, berre eg svara deg kan.
Eg fylte visst åtti kyndelmess,
eg er fire år eldre enn han.

Glad som den gladaste songfugl
ho svarar på alt det eg spør.
Og endå står naud og armod
som gjester ved hennar dør.

For alt det ho grov og gravsa,
det vart so for lite av.
Heime sat mannen og borni,
dei hadde so mange krav.

Der traska på skaresnøen,
ei utsłiti kjerring, ein træl.
Gud veit kva du strevar etter,
du gladyndte, varme sjel.

Torgils Brandstveit

Vestmannalaget i jamn framgang

Vestmannalaget hev halde ársmøte på Bryggens Museum. Ársmøtet valde oppatt Ludv. Jerdal til formann.

I stjorni vart attvalde forfattaren Conrad Clausen som er varaformann, sorenskrivar Ivar Gjesvik, adm. direktør Arne Holm og lærar Ingerd Hirth. Varamenn vart sjefredaktør Kjartan Rødland, fru Ellen Vabø og speleemann Finn Vabø. Til rådet i Bygdelagsnemndi vart valde Nils Haukås, Ludv. Jerdal og Bodvar Barnes, til styret i Kyrkjene nemndi Ellen Vabø, til rådmenn i Det norrøne Grønlandslaget Arne Holm, Conrad Clausen og Ludv. Jerdal. Bladstjorn for «Tuftekallen» vart Ivar Kleiva, Leidolv Hundvin, Sveinung Ones og Egil Lehmann. Revisorar: Wilhelm Haaland og Leidolv Hundvin.

Til side 8

Arne Horge: UM DANSKAR

Den tidi Poul Hartling var dansk statsminister, var han ein gong på vitjing hjå Mao i Kina. So sat dei der og prata og var djuptenkte. Og medan dei la fram meiningsane sine for kvarandre gjennom tolken, kom formann Mao til å spørja etter kor mange danskar det fanst i alt. Då han fekk svaret, gatte han so

mange». Poul Hartling vart ille ved, han var tidlegare rektor ved eit akta seminar og speidar, han vilde ikkje lata formannen få rangt tal, og difor retta han på det. — «5 millionar!» ropte Mao ovandotten. Ei rid sat han og tenkte, og so la han til: «Me lyt gjera noko for å taka vare på dei.»

Danskar og nordmenn, me er so fåe at det er rart at me finst når me vert sette upp mot dei verkeleg folkerike nasjonane i verdi. I seg sjølv er ikkje det låtteleg, låtteleg vert det berre når me legg so stor vekt på oss sjølve at det mest veg upp for resten av manneætti.

Den vesle rispa har eg frå boki «DANSKERE. Hvem er vi?» som kom ut på Dansk Gyldendal i fjar haust. Det er ei samling av femtan artiklar som freistar å svara på spørsmålet i boktitelen, glitrande godt skrivne og lærerik lesnad både for danskar og nordmenn so nærskyldde som me er. Boki er morosam og samstundes álvorleg. Kven er me? Me kan i verste fall få svar fulle av rasetrongsyn som gjev oss ljote andlet mot umverdi og mot flyktningane som kjem til oss. Men her er også mykje anna hugtakande frå dansk samfunnsliv og ymist som syner skilnader som sjølvsgagt finst millom dansk og norsk lynne og levevis.

SIGER OG TAP I TRØNDELAGS-SKULEN

Med same dette bladet skal til prenteverket, fortel Margunn Drivenes til Vestmannen at det var både siger og tap ved siste røystingane um upplæringsmål i Trøndelag.

Nerskogen krins i Rennebu gav 21 røyster for nynorsk, 60 røyster for bokmål. Dette er ein heller liten krins, og bygdi er utan mållag. Røystingi kom dertil brått på, og målfolk fekk lite høve til fyrebuing. Endå målføri i Sør-Trøndelag er norske nok, hev skulemålsarbeidet møtt vanskar i dette fylket der det no er two nynorskrinsar — ein krins i Rennebu og ein krins i Skaun.

I Nord-Leksdal i Verdal gjekk det betre. Bokmålsfolk hadde kravt røysting, men her var det knapp nynorsksiger med 77 mot 75 røyster. I Nord-Trøndelag førde denne røystingi soleis ikkje til noko brigde for norsk mål i skulen.

På vårparten vert det skulemålsrøystingar i Bolne krins i Rindal på Nordmøre og i krinsane Laudal og Bjelland

i Marnardal i Vest-Agder. I Bolne og Bjelland er det målføret som gjer framstøytar med røystingskrav — for første gong sidan 1979, fortel Margunn Drivenes.

Norsk upplæringsmål i framstøytssstode, fortel Margunn Drivenes, skulemålskrivar på Bergens-kontoret til Noregs Mållag.

Om Noreg i fjernsynet.

Av professor Kjell Venås.

I Laurdagsrevyen 5.4. tok redaksjonen opp spørsmålet om namneforma **Noreg**. Mellom anna vart det sendt ein ekspedisjon til Åmli i Aust-Agder. Ekspedisjonen skulle leite etter talemålsforma **Noreg**. Innslaget var journalistisk effektfullt, men sakleg lite godt.

Det var helst lagt opp til at den nynorske skriftmålsforma **Noreg** ville stå eller falle med om dei fann talemålsforma **Noreg** i Åmli. Slik er det sjølv sagt ikkje. Etter dei faste reglane for samsvar mellom gammalnorsk og nynorske dialektar, skulle ein ikkje vente ei uttale **Noreg**, som var heilt lik skriftbiletet, i Åmli eller andre stader. (Og fann dei ei lydrett uttale **Norge**, måtte det ha skjedd eit under.) Forma **Noreg** er derimot det rette uttrykket i nynorsk skriftmål for dialektformer som **Nore** og **Nöri**. Slike former fanst i alle fall tidlegare over store område. Når det ikkje var

råd å finne **Noreg** i Åmli, der D. A. Seip meinte den forma var overlevert frå gammalnorsk, kan det tyde på at han har fått galne opplysningar, eller at han sjølv har gjort eit mistak. Men det har lite å seia for spørsmålet om **Noreg** som skriftmålsform.

Dei munnleg overleverte namneformene har etter kvart gått ut av bruk mange stader, og bokmålsforma **Norge** har kome i staden. Dette er eit godt døme på kulturpress, men denne prosessen vart ikkje nemnd i Laurdagsrevyen. Forma **Norge** har breitt seg fordi ho vart brukt av statsmaktene og sosialt høgtståande lag. Dei formene som er språkleg-historisk i samsvar med norsk talemål, har gått attende.

Når D.A. Seip blir ført som sanningsvitne for det norske opphavet til forma **Norge**, er det rett å nemne at det siste — og beste — vitskapsskriftet om landsnamnet er skrive av Jakob Naadland. Det er ei bok med tittelen **Noreg er namnet**, som kom i 1954. Seip var verksam som språkforskar i ni år etterpå, men han kom ikkje med noko motskrift til boka Naadland skreiv. Sjølve forma **Norge** kan ein etter Naadland jamføre med bokmålsformer som

sverge og velge. Dei er ikkje munnleg overleverte, men gjev att skriftuttale.

For den nynorske skriftmålsforma **Noreg** er det ikkje avgjerande om dei lydrette dialektformene har halde seg eller ikkje. Noreg høver med den eldste skriftlege forma på landsnamnet: **Noregr**, syner samsvar med former i andre europeiske språk: **Norway**, **Norwegen**, **Norvège**, og har no bak seg ein hundreårs skrifttradisjon. At varianten **Norig** vart noko brukt ei tid, talar ikkje imot **Noreg**. Dei to tel saman. Det er forma **Norge** som er av eit reink anna slag.

Men **Norge** er sjølv sagt også god nok — i bokmål, om den forma ikkje er framvaksen «av seg sjølv» i norsk talemål. Brukarane av nynorsk har då heller ikkje kome med noko framlegg om å ta bort forma **Norge**. Det er den andre vegen aggressjonen går.

Aasen-sambandet fekk avslag

Ivar Aasen-sambandet sökte nyleg um å få ein målmann i Norsk Språkråd. Samskipnaden hev målrøkt til hovudfyremål og meinte at måldyrking burde koma sterkare fram i Språkrådet, ikkje minst av di Språklig Samling hev two målmannen i Språkrådet.

Men Kultur- og Vitskapsdepartementet hev etter det «Vestmannen» fretrer avslag søknaden.

GRUNNLAGET FOR MÅLRØRSLA

For ei tid sidan var NRK, fjernsynet, på leit etter landsnamnsforma **Noreg** i daglegtalen. Dei leita fåfengt.

Utifrå den **målpolitikken** som målfolket i dag fører, skal det verta vanskelig å forsvara namnet **Noreg**. For dei

forsvarar nynorsken einsidig på såkalla talemålsgrunnlag. Difor har ein no gjeve plass i nynorsk for ei mengd med dansk-tyske ord og former som var utenkjølege i målet så lenge ein bygde på eit anna målgrunnlag.

Ord som t.d. **vittjing** eller **gjesting** vert kanskje sjeldan nytta i daglegtalen i dag; dei fleste brukar nok ordet besøk, dansk besøg, tysk Besuch. Kor mange nyttar ordet **prov** til dagleg? Nei, for å fylgja talemålet er det no bevis både eå «bokmål» og nynorsk, dansk bevis, tysk Beweis. Ordet nødvendig rår mest heilt grunnen i nynorsk, tysk notwendig. Dei tilsvarande nynorske orda **naudsynt** og **turvande** har falle mest heilt ut.

Årsaka til dette er at målfolket har forlate det nasjonale grunnlaget for målrørsla. Pioneerane for målarbeidet såg det ikkje berre som si oppgåve å gjeva oss ei skriftnorm som bygde på talemålet eller målføra. Dei såg det like viktig å gjeva det norske folket eit heil-

norsk mål i staden for det dansk-tyske skriftmålet vi fekk i sambandstida med Danmark. «Norsk mål vil me i Norig hava, ikkje lenger med dansken kava», song vi i skulestova då eg gjekk på folkeskulen. Eg er redd for at denne songen har tagna no både i skulestova og andre stader.

Skal vi kunna forsvara namnet **Noreg**, så lyt vi forlata den overdrivne tillempinga til talemålet og tilnærminga til det andre skriftmålet, det såkalla «bokmålet». Det har synt seg at denne målpolitikken har vore til ulempe for nynorsken. Ein tenkte nok at tilnærningslinja skulle verta til framgang for nynorsk mål, men slik har det ikkje gått. Nynorsken har gått attende både innetter og utetter. Den nye salmeboka vi no har fått, er og eit døme på dette.

Vi må lata det nasjonal-historiske grunnlaget for nynorsken koma meir fram att. Då kan det, kan henda, verta ny framgang.

Ingolf Dragset

KAN HENDA

Verseliner er som Stein:
brytast med dei må du,
snu og venda,
få dei flutt -
Mellan dei, kan henda, då
blømer det til slutt.

Men det skil seg
frøslaget
og godlaget
at Herren
og véret
i forlaget.

Noko å leve for?

Av Olav Aarflot

Det finst menneske som seier at dei ikkje har noko å leve for. Ja, det finst dei som gjer ende på livet av den grunn. Dei ser berre svarte meiningsløysa i alt.

Det er merkeleg med det: Me må ha noko å leve for me menneska, om vel skal vere.

Her er i **tusental** av saker, gjeremål eller hobbjar å vere med på, ofre seg for og leve for: Gods og gull, statussymbol, god plassering i idrott, kunst, politikk o.a. — Og alle har seg sjølve og sine eigne å syte for. Skulle det då ikkje vere nok av ting å leve for?

Ein skulle tru det, men det ser ut til at ytre glans, rikdom, ære og aktivitet ikkje er nok til å skape den fred og harmoni i sinnset som gjev livet meinung. Me veit kva han gamle Ivar sa: «Einsam eg leiddest av alt ihop, då vart det til lite såla».

Gjennom alle tider har menneska leita etter

denne harmonien. Og vise menn har skrive ned og ført vidare sanningane dei har funne. Orda lyser mot oss som gull-korn frå Bibelen og andre visdomsbøker. Og ordet over alle ord er **kjærleik**! Utan kjærleik er me ingen ting — berre tome skal — eller karikaturar av det me **skulle** vere. Men med kjærleik vert me fylte av fridom, fred og glede. Livet får meinung, og me får tusental av oppgåver å leve for! Kva me menneske enn trur og tenkjer — eller fornekta — så er dette ei sanning som gjeld til alle tider og for alle folk. Burde ikkje då som vaksne, vitige menneske gå heilare inn for å praktisere denne sanninga?

Tenk kor meiningsfylt livet ville verte om me alle meir gjekk inn for å **tene kvarandre**, istaden for å **tene på** kvarandre!

Me vil gjerne orsake oss med at verda er kald og hard, og at andre menneske er vonde og vanskelege å leve saman med. Og så løner me vondt med meir vondt, vert dermed vonde sjølve, og er med og held vondskapen vedlike i verda.

Mange meiner at dette er som det skal vere. Verda skal til slutt gå under i sin vondskap, seier dei. Men Gud vil i sin visdom og nåde, ved sin son, frelse oss vonde menneske ut or denne vonde verda — til eit fullkomne liv i ein fullkommen himmel og ei ny jord - berre me viltru dette. Dette er nåde over nåde, seier dei. Var dette rett då hadde «Gud i sin visdom» ordna det slik at me frå først av fekk eige dette fullkomne, utan å oppleve noko «synedfall», med all den vondskap og lidning dette førde til.

Nåde — det er for meg — at me kvar ein dag, ja kvar ein time og kvart eit minutt, får ein ny sjanse til å vere **gode, opne, ærlege og hjelpsame mot kvarandre**. Ikke minst mot dei som sårast

lengtar etter ærleg forståing og kontakt. Det var dette Jesus ville lære oss, med soga om den varmhjarta samaritanaren o.a. visdomsord. Det er gjennom dette livet me vil finne det «**Guds rike**» han kom med bod om! Inne i oss — og i kring oss, så langt me nær!

Me treng så visst ikkje koble ut korkje tanken eller fornufta for å oppleve dette! Agen og undringa over skaparverket, «ærefrykten for livet», og vørnaden for kvar ei menneskesjel, vert **størst** når me er heile og sanne. Og heilt og sant er eit menneske først når det brukar alle dei evner det er utrusta med. Me har ikkje lov å gjere vald korkje mot kjenslene, fornufta eller viljen. Desse evnene må få **samarbeide** i livet vårt! Då vil me finne at her er nok av gåter og under å ha age for, og nok av oppgåver å leve for!

«Kun den der tror på verden får med verden at gjøre. Og girer han seg til verden i kjærlighets tjeneste, da vil han ikke lenger forblive gudløs.»

Elsker vi den virkelige verden — elsker vi den virkelig i all dens gru — vover vi blott at legge vår ånds arme omkring den — da møter våre hender de hender der holder den!»

(Martin Buber*)

«Komme ned, se det er tingen! Dale glad som fugl fra sky! Elske verden, hate ingen - føle seg som født på ny!»

(Kaalund)

*) Martin Buber (1878-1965) var ein jødisk vismann som er lite kjend i Noreg. Sitatet ovanfor er frå den danske utgåva av «Jeg og du». Ei anna fengslande bok «Lengselens barn» har Aasmund Brynildsen sett om til bokmål. Det er også Buber som har skrive det verdskjende «Spelemann på taket».

HELSERÅD FOR KVARMANN

Egil Henrik Lehmann: HELSERÅD FOR KVARDAGEN Norsk Bokreidingslag 1985

I fleire år kunde me i nynorske aviser og blad lesa dei stutte og upplysande lækjarbrevi til Egil Henrik Lehmann, lettskrivne små- artiklar med gode helseråd for kvardagen. I det siste hev me ikkje sett att desse artiklane i pressa, men artiklane var sers vellikte, og me tvilar ikkje på at mange lesarar saknar dei.

Ei tid var det rekna for eit verdfullt nybrotsarbeid å finna norske ord og nemningar til avløysing for dei danske og halvlatinske i naturvitkapeleg målbruk. Ikkje utan eit visst mismod hugsar me namn som t. d. **Idar Handagard, Johannes Lid** — og for den skuld **Reichborn-Kjennerud**. Men me lyt fylgja med tidi, og reint mismod fører knapt frametter. Dess meir gledeleg er det at Egil Henrik Lehmann i 1985 samla nokre av lækjarbrevi sine og sende dei ut i ei fiks og smakfull liti bok på Norsk Bokreidingslag, **Helseråd for kvardagen**.

Artiklane i bok tek opp emne henta frå vanleg lækarpraksis og hev eit prak-

tisk siktet mål. Dei skal vera til hjelp når noko med helsa melder seg. Truleg vil dei fleste lesarar finna eitkvart nytt og nytteleg, for emni femner vidt — frå narkotika og helsestellsksrise til jogging, prevensjon, raude hundar, isjas og økonomisk utnytting av gamle og sjuke, berre for å nemna litt. Ikkje alle visste vel at sukker kan hjelpe mot sår og kvi- for? Eller at ekte krupp kjem av difteri? Falsk krupp kjem derimot av andre halsinfeksjonar, melder seg sjeldan etter fire-fem- årsalder, men kann vera skrämeleg nok med so tiltrutna hals at eit lite inngrep serhendes trengst so den sjuke fær luft.

Far til forfattaren, Egil Lehmann, hev sytt for rettskrivingi i den vesle bokki frå eit felt der bøker er heller sersynne på nynorsk mål. Vonleg ser Egil Henrik Lehmann seg tid og høve til å skriva meir, i artikkelform eller bokform — eller på både måtar. Prisen på bok er sers rimeleg, berre 29 kronor.

Jostein Krokvik

RAULAND AKADEMI - SKULE FOR MÅLRØRSLA?

Rauland Folkehøgskule og Akademi hev slite med pengevanskar, men ei melding frå Noregs Mållag og rektor Ola Breivega fortel at no ljosnar det for økonomien.

Men RFA merkar at færre elevar sökjer folkehøgskulane, kanskje ei fylgd av statleg skulepolitikk. Elevsøknaden frå utlandet er stor, men RFA vil helst ha rimeleg jamvekt millom norske og utanlandske elevar. Ei slik jamvekt gag-

nar bæ elevgrupper. Og det er ynskjeleg å gjera RFA til ein norsk skule som formidlar det mål- og kultursyn norsk målrørsle byggjer på. Difor trengst fleire elevar som sökjer skulen på skulen sitt eige grunnlag.

RFA vart reist på ei tid med umbygging og uppbygging i skulestellet, m. a. kom distrikthøgskulane. Tanken var framme um eit akademi — eit lærdomssæte — for norsk mål, og ikkje alle var

visse på at tanken let seg knyta til ein folkehøgskule. So langt hev vel ikkje skulen vorte den påtenkte opprikingskjelda for målrørsla, men her er ljospunkt. Me trur det var sers nytteleg å leggja Fram Brevskule til RFA, noko som nærer akademitanken og samstundes vonleg fører den nynorske brevskulen ut or stillstandet. Dette kjem Vestmannen attende til seinare.

Garm d. y.:

TVISPRÅKLEGHEIT

Me nemnde tidlegare her i Vestmannen ordet **tvospråklegheit** — eit nytt og kjært moteord for sume.

No skal me våga oss til å sjå litt nögnare på denne «tvospråklegheiti». Er det eit ord som vårt mål på liv og dau-de treng i denne so utviklingsglade tid?

Tja, for vår part hev me vandelaust greidt oss utan dette ordet både munnleg og skriftleg, men me hører ålmugen til, og kanskje hev me vasa oss ut i reine «uforståelegheiti», for å nyitta eit anna og for sume likso kjært og moterett nyord. Kven veit. Men kom berre ikkje og fortel at «tvospråklegheiti» er eit ord frå målføre eller folkemål. For det er det ikkje. Tvert um er det eit kunstord, uppfunne og upptogge av skrivebordslærde som attpåtil gjerne vil vera lærde i vårt norske morsmål.

Ja, dette var kanskje både einvist og usakleg. Det lyt tolast, korso, som han sa mannen, han snåva i eit kvefsebol. Men no skal me taka skeii i ei onnor hand.

Kva for forståelege ord skal me bru-

ka i staden for den uppblåsne og halvt uforståelege «tvospråklegheiti»? Folk flest treng ikkje ordet, dei forklårar kva dei meiner og greider seg godt med so gjort. Men kva skal dei skrivebordslærde segja?

Då vil me fyrst sjå på kva ordet i røyndi tyder. «Tvospråklegheiti» finst ikkje åleine som ei flagrande sumarsky; «heiti» må knytast til menneske. Det er med andre ord tale um menneske som er uppavksne med — eller upplærde i — two språk. Me kunde soleis tala endefram um **tvospråksmenneske**. Eller **tvomålsmenneske** sidan dette venteleg fyrst og fremst vert lese av målmenneske (utan at me dermed ynskjer å støyna burt bokmålslesarar).

Til avbøyte frå tvomålsmenneske/tvospråksmenneske hev me ordet **tvomålsbrukar**. Men heidrast den som heidrast bør. Ordet **tvomålsbrukar** er ikkje soge or eige bryst, me hev det frå Ivar

Aasen-ringen i Oslo som nok hev meir å fara med enn me sjølv. Av tvomålsbrukar fylgjer på kjøpet tvomålsbruk, og dermed vert heile «tvospråklegheiti» like uturvande som ein sprukken ballong. Men kanskje tykkjer sume av våre aller mest skrivebordslærde at **tvomålsbruk** er eit altfor lett og lettforståeleg ord?

Kjem me fyrst inn på denne beine landevegen, finn me ei mengd andre ord med visse språklege avbrigde, men som alle høver, kvart ord til sitt bruk. Me kann til dømes tala um tvomålsgrunnlag, tvomålsvane, tvomålskunnskap, tvomåslærdom, tvomåsløyving og jamvel tvomålsplage. Denne vesle lista kann lengjast ut langt og lenger enn langt. Sams for dei upprekna ordi — pluss eit hoptatal med unemnde ord — er at dei hev ei klår og tydeleg meinung. Til skilnad frå «tvospråklegheiti» svirrar dei ikkje rundt i halvskodda.

Gåveliste for «VESTMANNEN»
pr. 21.4.1986

Ivar Aartun d.e., Oslo	.... kr.	25,-
Jørund Hartveit, Indre Arna	kr.	50,-
Knut Wicklund, Horten	.. kr.	50,-
Olav Toft, Tertnes	..... kr.	75,-
Per Lofthus, Lofthus	.... kr.	25,-
Sjur K. Jaastad, Grimo	... kr.	25,-
Vestlandsbanken L/L, Bergen	kr.	225,-
Nikolai Alstadsæter, Fauske	kr.	25,-
Signe Sandnes, Tittelsnes	.. kr.	50,-
Bjørgulf Eik, Uskedalen	... kr.	20,-
Karin Mjåland, Iveland	... kr.	25,-
Dagny Vestrheim, Ulvik	.. kr.	25,-
Kr. 625,-		

Takk til gjevarane. Gavor kan sendast til «Vestmannen», 5065 Blomsterdalen,
Postgiro 4 25 63 92. Bankgiro 8401.21.43027

HØGRENTEKONTO
for alle

**Nytt, godt tilbod frå
Vestlandsbanken**
11% rente, 6 gebyrfrie uttak pr. år

Ingen krav til sparesum eller sparetid

 VESTLANDSBANKEN

ISSN 0800-8647

GODE BOKTILBOD FRÅ NORSK BOKREIDINGSLAG

**Egil H. Lehmann:
HELSERÅD FOR KVARDAGEN**

— Nyttig og morosam upplysningsbok om ålmenne helsepursmål. Her er m.a. artiklar um forkjøling og allergi, um raude hundar og gravide kvinner, um isjas og ppiller. Lehmann gjev oss tips um både tradisjonelle hjelpemiddel som Mentolatum og meir uortodokse hjelperåder som sukker(!) mot sårskader o.l.

— Ei gild upplysningsbok til berre kr. 29,-.

**Olav Lavik:
STROFER FRÅ STRILELANDET**
(Hefta, kr. 30,-)

**ENNO SKIN SO SKIR
EI STJERNE**
(Hefta, kr. 48,-)

**AUDSLEGT ROP MOT
BRATT FJELL**
(Hefta, kr. 55,-)

— Lyrikaren Lavik spelar på mange strengjer, og samlingane hans er mangslungne og skiftande som verlaget vest ved havet. Vare naturstemningar og skjemtsame skildringar vert fletta i hop med kvasse og råkande tanke-dikt.

— Eit funn for alle vene av god poesi.

NORSK BOKREIDINGSLAG L/L
Postboks 2672
5010 Møhlenpris Bergen

FANABANK SPAREBANK

Stor Nok
For De Fleste

1. Klasses Mat — Rimelige Priser

VI KAN TILBY:

SMØRBRØD, SNITTER, VARMRETTER, FERDIG-MAT TIL STORE OG SMÅ ARRANGEMENTER.

Selskapslokaler — vi arrangerer alle former for fester og sammenkomster.

CAFÉ LØVSTAKKEN

Catering & Selskapservice

Tlf. 29 62 30 - Danmarkspllass, Bergen

MØRE FELLESKJØP

Telefon (071) 25 940 = Postboks 588
6001 ÅLESUND

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER

*Vi har gaver
for alle anledninger*

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

God og rimeleg mat

får du på

Kaffistova til Ervingen
Torgegården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

Vestmannalaget

Frå side 4

Både årsmelding og rekneskapar bar bod om at laget hev vore i god framgang i dei siste åri. Talet på lagsfolk aukar, og frammoget til møti er meir enn tridobla på dei aller siste åri.

Det vart halde 10 møte, og mange aktuelle emne hadde vore framme. 12 foredrag var holdne, og laget hev gjennom sine fond stødd norsk domstiltak, i fyrste rekkje bokutgjeving på klassisk norsk mål. Eit stort tiltak var det og at det nye bladet «Vestmannen», eit månadsblad for klassisk norsk, er kome med fyrste årgangen sin og er vorte godt motteke kringom i landet. Det hev dermed synt seg at målfolk som ynskjer måldyrking på klassisk Ivar Aasen-grunn er fleire enn mange hadde spådd. «Vestmannen» er no inne i 2. årgang, bladstyrar er forfattaren Jostein Krokvik i Fiskåbygd på Sunnmøre, og forretningsførar er Helge Liland, Blomsterdalen.

Etter at årsmøtesakene var ferdige heldt direktør Ove Hellem i Hordaland Industriforening eit instruktivt foredrag um oljealderen og dei voner og dei problem som dei rike oljefunn hev skapt for industrien vår elles. Nedslaget i oljeprisen hev lært oss mykje, m.a. at me må satsa på breidd i industrien, og at olje og annan energi ikkje er ressursar som me må sløsa med. Og etter foredraget svara direktør Hellem på innlegg og spørsmål som vart reiste, og Egil Lehmann las det handskrivne bladet.

*Spennande og
engasjerande
lesestoff for
gutar og
jenter!*

Norsk Barneblad er bladet
med teikneseriar, forteljingar,
reportasjar, brevvenner,
matoppskrifter,
kjøp og sal, natur og dyr,
hobbystoff og mykje meir.

Norsk Barneblad er bladet
som kjem beint heim i
postkassa — to gonger i
månaden.

Send meg Norsk Barneblad:

- 1 år kr 98,- 1/2 år kr 55,-
 1/3 år kr 39,-

Namn: .....

Adr.: .....

Postgiro 5 14 22 11 — tlf. (034) 16 488
3250 LARVIK

Norsk Barneblad